

OPREMA PUSTNIH ORAČEV OKIČ

Adela Pukl

200

Pustni orači imajo v Sloveniji dolgo tradicijo, pustno oranje pa je razširjeno tudi drugod po Evropi. V Sloveniji so pustni orači »z največjim številom in barvitostjo zastopani prav na območju Slovenskih Goric, Halož, Ptujskega in Dravskega polja ter obronkih Pohorja«. ¹ O velikem številu oračev v preteklosti nam pričajo pisni in ustni viri. Pogosto so predstavljeni v starejših zapisih in poročilih, kar kaže na njihov pomen, priljubljenost in verovanje v njihova magična dejanja. ² Prvi jih v svojem zapisu omenja Anton Kreml leta 1845, prvo znano upodobitev skupine ptujskopoljskih oračev pa je leta 1880 kot grafiko objavil Jurij Šubic v knjigi *Die osterreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*.

Pustni orači svoje obhode opravljajo med pustno soboto in pustnim torkom. Skupino običajno sestavljajo pokač, pobirač, dva ali trije pari konjičev, pluzar, nekaj kurentov in muzikant. Na dvorišču pred hišo zaorjejo simbolično brazdo in posejejo seme za dobro letino, domačini pa jih pogostijo in obdarijo.

Pustno skupino oračev Okič sestavljajo koranti, kujeki, pokač in baba. Svoje obhode opravljajo v okolici Cirkulan in Zgornjega Leskovca, kot društvo pa so začeli delovati leta 1993. Orači iz Okiča so prepoznavni po korantih. Medtem ko so v večini drugih skupin kurentije izdelane iz ovčjega kožuha, so v Okiču na podlagi slikovnega vira iz šestdesetih let 20. stoletja v devetdesetih letih rekonstruirali kurentijo iz zajčjega kožuha, ³ leta 1998 pa so na podlagi stare kurentije iz časa druge svetovne vojne izdelali še novega kozjega koranta.

¹ Aleš Gačnik: Tradicionalna pustna kultura v Lancovi vasi in okolici. V: Marija Makarovič, Mirko Ramovš, Aleš Gačnik, *Dediščina Lancove vasi in okolice: noša, plesi in maske*. Ptuj: Znanstvenoraziskovalno središče Bistra Ptuj; Lancova vas: Folklorno društvo, 2003, 70.

² Andrej Brence: *Tradicionalne pustne maske na Ptujskem območju*. Ptuj: Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, 2013, 33.

³ Andrej Brence in Aleš Gačnik: Tradicionalne pustne maske na območju Ptujskega in Dravskega polja ter Halož. V: *Zgodbe o tradicionalnih pustnih maskah*. Ptuj: Pokrajinski muzej Ptuj, Znanstvenoraziskovalno središče Bistra Ptuj, 1998, 23–52.

Orači Okič na obhodu, Veliki Vrh (Cirkulane) (foto: Blaž Verbič, 2020)

Kurentije iz zajčjega in kozjega kožuha izdelujeta brata Beno in Marijan Vidovič,⁴ ki po potrebi poskrbita tudi za opremo ostalih likov. Od devetdesetih let 20. stoletja sta skupaj izdelala več kot 10 zajčjih in kozjih kurentij, a le za lastne potrebe. »Zajčji« in »kozji« korant, ki sta danes največji posebnosti Okičev, sta bila v preteklosti razširjena povsod v Halozah. Papirnate rože, ki so del pokrival, so izdelovale ženske, danes jih izdelajo člani pustne skupine sami. Pokači in kujeki z okrašenimi kapami (z rožami iz papirja) so pražnje oblečeni, baba (oblečen moški) pa je odeta v stara ženska oblačila. Plugec (plug) je kmetijsko orodje, ki ga v manjši velikosti izdelajo za potrebe pustnega obhoda ter vsako leto okrasijo s cvetjem iz papirja in zelenjem.

Vsi, ki sodelujejo pri pustnem oranju, so združeni v Etnografsko društvo Orači Okič. Svojo opremo hranijo skupaj v Velikem Okiču in Pristavi, vsako leto jo v predpustnem času pregledajo, dopolnijo, popravijo, kaj na novo izdelajo. Skupine oračev so v Halozah še pred nekaj desetletji sestavljali večinoma mladi fantje do starosti približno 17 let, danes pa se soočajo (tako kot večina pustnih skupin) s pomanjkanjem mladih, zato se oblačijo tudi poročeni moški. V Okiču obhod začnejo na pustni torek zjutraj, saj ga morajo vsaj do 15. ure končati. Če orjejo popoldan, to pomeni, da bo letina pozna, česar pa si gospodarji ne želijo. Ko pridejo do domačije, vodilni kurent vpraša gospodarja, ali bodo dali orati. Ko dobi pritrdilen odgovor z ježevko zamahne in pokliče orače, ki na dvorišču zaorjejo simbolno brazdo, baba poseje za dobro letino, pokači pa pokajo. Nato sledi pogostitev oračev. Druge pustne dni orači Okič nastopajo v karnevalskih sprevodih v Cirkulanah, v Vidmu pri Ptujju, v Cerknici in na ptujskem karnevalu, razen tega pa še na priložnostnih gostovanjih po Sloveniji in v tujini.⁵

⁴ Aleš Gačnik: Dediščina kurenta med tradicijo in inovacijami. V: J. Fikfak [idr.] (ur.), *O pustu, maskah in maskiranju*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, ZRC SAZU, 2003, 128.

⁵ Živa kulturna dediščina Slovenije: Orači Okič, <<http://www.zkds.si/filelib/Oraci.pdf>> [1. 4. 2020].

Prevzem predmetov pri Benu Vidoviču, Pristava (Cirkulane) (foto: Adela Pukl, 2020)

Etnografsko društvo Orači Okič je bilo kot prvi nosilec vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine (25/04/2012) k enoti Obhodi pustnih oračev.⁶

V Slovenskem etnografskem muzeju hranimo opremo številnih tradicionalnih pustnih likov, a zaenkrat v svojih zbirkah še nismo imeli vseh likov pustnih oračev. Zato smo se odločili, da zbirko dopolnimo. Za nakup opreme nekaterih pustnih likov oračev iz Okiča sem se odločila tudi na podlagi specifičnega lika kurenta. Dogovorila sem se za odkup opreme štirih pustnih likov (zajčjega koranta, pokača, kujeka in babe) ter pluga.

Zajčja korantija je izdelana iz zajčjega kožuha, usnja, lesa, kravjih rogov, petelinjih peruti, sirka, belega fižola, kravje verige, petih zvoncev, tekstila in posušene ježeve kože. Izdelala sta jo brata Vidovič; Marijan je sešil kožuh, Beno pa kapo.

Opremo za *pokača* sestavljajo bela srajca in črn telovnik z drobnimi pisanimi rožicami. Na levo prsno stran telovnika je pripeta rdeča roža iz umetnega materiala in pisani trakovi iz papirja. Hlače in nizki čevlji so črne barve. Na črnem klobuku so ob strani pripeti beli in rdeča roža iz umetnega materiala ter pisani trakovi listov iz papirja. Predpasnik je bele barve. Nekaj metrov dolg bič je spleten iz vrvi, na koncu katere je žmic iz rafije.

Opremo *kujeka* ali konjiča sestavljata bela srajca s pripetim šopkom iz rdeče rože iz

⁶ Register nesnovne kulturne dediščine: Obhodi pustnih oračev, <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NESNOVNA/RNSD_SI/Rzd-02_00004.pdf> [1. 4. 2020].

Kapa (obrazno naličje) zajčjega koranta, nova pridobitev SEM (foto: Blaž Verbič, 2020)

umetnega materiala in pisanih papirnatih trakov, rdeča kravata z belimi pikami ter rdeča ruta z belimi pikami in zlatimi resami. Hlače in čevlji so črne barve, prav tako golenice, ki so usnjene. Stožčasta kapa je oblepljena s pisanimi trakovi iz papirja, na vrhu pa ima pripeto belo rožo iz umetnega materiala.

Opremo za *babo* sestavljajo bela bluzna, pisano krilo in črn predpasnik, ki ima na zgornjem delu treh prišitih žepov roza obrobo. K naštetemu sodi še srebrno-rjava ruta s cvetličnim vzorcem. Nizki čevlji so črne barve, črne golenice so usnjene. Pletena košara je na eni strani ročaja okrašena s pisanimi papirnatimi trakovi.

Plugec je izdelan iz lesa, pobarvan na zeleno.